

Олена Гаськевич

Це розповідь про художника Ігоря Гаськевича, одного із багатьох майстрів, що творили мозаїчну панораму мистецького середовища довоєнного Кременця. Син православного священика, Ігор Гаськевич народився 12 листопада 1912 року у селі Вілія. У ньому текла кров трьох народів – українського, польського та російського, що протягом віків співіснували на наших теренах. По батьківській лінії він походив із династії волинських священиків. Мати - Марія Ладо-Вишневіч – дочка польського шляхтича, що за участь у повстанні 1863 року був висланий у «віддалені місця», де одружився з росіяною, а згодом оселився на Волині. Дитинство майбутнього художника припало на чи не найбурхливіший період світової історії – крах Російської імперії. Наче уві сні, процокотіли копита «вершників революції», як у калейдоскопі одна влада змінювала іншу. Стабільність, що настала у 1920 році після включення Волині до складу Польщі, передбачала досить важку адаптацію до нових умов. Складним був перехід з кирилиці на латину, нелегко давалося вивчення польської мови. Доходило до комізму. Згодом він розповів своєму синові Юрію, як, читаючи у польському букварі ім'я родоначальника королівської династії «П'яст Коллодзей», він був твердо переконаний, що йдеться про «п'ять колодцев» (рос.) - п'ять криниць.

Батьки покладали великі надії на обдарованого юнака, який серед інших здібностей, ще з дитинства виявляв неабиякий хист до малювання, то ж вирішили будь-що дати йому освіту. Після закінчення гімназії він вступив до славного Кременецького ліцею. Те, що син православного священика потрапив до такого, без перебільшення, елітного, відомого на всю Польщу, навчального закладу, свідчить, на мою думку, як про непересічні здібності юнака, так і про те, що Кременецький ліцей не був таким уже недоступним для українців, як вважають деякі наші сучасники. Попри певну тенденційність у вихованні, його випускники творили інтелектуальну еліту не лише Волині, а й цілого регіону. Згодом, Ігор Гаськевич продовжив навчання у Варшавській школі декоративно-ужиткового мистецтва, а після її закінчення викладав малюнок і трудове навчання у тому ж таки Кременецькому ліцеї, залишаючись там єдиним педагогом православного віросповідання. На цей час у Кременці бурхливо вирувало мистецьке життя. Сюди на художні пленери з'їжджалися як імениті художники так і початківці. Цьому сприяла місцева влада, всіляко заохочуючи митців. Кременчан давно перестав шокувати вид заїжджаних бороданів, часто у досить екзотичному вбранні, що вмошувалися зі своїми мольбертами у найнесподіваніших закутках міста. «Малерія» виявилася «заразною хворобою». Багато хто з кременчан, нехтуючи своїми повсякденними обов'язками, приєднувалися до учасників пленеру, пробували себе у малярстві та художній фотографії. Напевне, це був найщасливіший період у житті молодого художника. Ще зовсім юним він став учасником виставки кременецьких художників, організованої у 1934

році. 13 авторів презентували тоді 131 картину. У виставці брали участь вихованці Кременецького ліцею, що на той час були студентами Варшавської та Краківської академії мистецтв. Частина з них згодом стала митцями європейського рівня. Художник, фотограф та мистецтвознавець Станіслав Шейбал у відгуку на виставку, надрукованому у часописі „Ż

ycie

Krzemienieckie

” дав дуже критичну оцінку навіть відомим метрам пензля. Про Ігоря ж писав, що його роботам притаманна художня фантазія, але замало старанності. Старанність прийшла із часом, а про рівень Гаськевича свідчить хоча б те, що його вшановували своєю дружбою такі відомі митці пензля та художньої фотографії як Ян Цибіс, Станіслав Шейбал та Генрик Германович (у майстерні останнього Ігор працював ретушером). Цілком можливо, що, за інших обставин, талановитий юнак згодом проклав би собі дорогу до престижних європейських галерей і нині ми б гордилися знаменитим земляком. Та світ знову завирував кривавими подіями. Друга світова війна, сумнівне «визволення» «першими советами», німецька окупація. Багато пізніше Ігор розповідатиме синові, що, наляканим радянським терором кременчанам спочатку здавалося, що дисципліновані німці кращі, ніж напівдикі «совети». Виховані у повазі до державної власності, німці, у перші дні окупації навіть не чіпали величезного портрета Сталіна, що залишився на згадку про «визволителів». Зняти його довелося після того, як він став мішенню для тухлих яєць і всілякої гидоти, якої кременчани не шкодували для «батька народів». Та надія на «європейську інтеграцію» зникла з появою у місті гестапо і нової хвилі терору, тепер уже коричневого. У період фашистських репресій Ігор переховувався на дзвіниці Миколаївського собору, куди знайомий дзвонар носив йому їжу. Після закінчення війни Ігор Гаськевич не мав можливості розвиватися як художник. Він став єдиним опікуном свого сина Юрія, якому віддав усю свою любов та знання. Другою його прив

язаністю були...коти. Він їх плекав, фотографував і малював. Ця дружба з котами мало не принесла йому проблем із всюдисущими і всемогутніми Органами. Якось прийшов до нього з метою профілактичної бесіди один із співробітників відомого усім відомства. Непроханий гість всівся на крісло господаря. І тоді кіт, побачивши через вікно постать у знайомому кріслі, з усього розмаху радісно гепнувся йому на плечі. Прибулець схопився за пістолет. На щастя, він був не позбавлений почуття гумору і інцидент закінчився сміхом.

Я пам'ятаю свого дядю, Ігора Гаськевича, уже літнім чоловіком у полотняній куртці та солом'яному капелюсі, до якого він, вітаючись, сягав рукою. Все у ньому видавало людину з іншої епохи: довоєнна ґречність, стиль висловлювання, блискучий гумор, що під впливом обставин став дещо злостивим. Закінчивши, вже за радянських часів, Кременецький педінститут, Ігор Порфірович викладав у школі № 4 російську мову та малювання.

Як справжній митець, він до кожної справи підходив творчо. Тому його завжди цінували учні, які дійсно хотіли чогось навчитися. Значний вплив учителя на формування його творчого почерку неодноразово підкреслював передчасно померлий художник-кременчанин Михайло Терновий та інші вихованці. А один із найталановитіших наших художників, член мистецького гурту «Гладущик», Олександр Пташкін, ствердив, що уроки Ігора Гаськевича – єдиний предмет, заради якого варто було ходити до школи.

Ігор Гаськевич малював протягом усього свого життя. Пробирав різні техніки, у тому числі авторські чи інтерпретовані. У 70-х роках захоплювався випалюванням по фанері. Тематика його творчості різноманітна і водночас типово кременецька: мальовничі вулички нашого міста, квіти з кременецьких садів, натюрморти, портрети близьких людей, сюжети з історії Кременця і, звичайно ж - коти. У цьому різноманітті переплетіння образів наче вчувається відлуння тихої тужливої пісні про місто, яке він так любив.